

Juni 2019

De Tarot van Pamela Colman Smith

Het is nu bijna 50 jaar geleden, dat de Waite-Smith Tarot in mijn leven kwam. Het was het begin van een ontdekkingsreis, die nog altijd doorgaat. Ik heb het spel op vele manieren verkend, bestudeerd en ermee geëxperimenteerd, maar sinds ik me verdiep in de maakster, Pamela Colman Smith, heb ik het gevoel dat ik het meest vanzelfsprekende over het hoofd heb gezien.

In [het vorige artikel over Pamela](#) opper ik de gedachte dat ze bij de meest bekeken en gereproduceerde artiesten ter wereld hoort: 100 miljoen exemplaren van het spel zijn in circulatie in 20 landen. Daar komt nog bij dat de tarotspellen die in laatste 50 jaar zijn verschenen, heel vaak variaties zijn op het werk van Pamela Colman Smith. Toch wonderlijk dat ze zelf in de vergetelheid raakte, terwijl haar beelden zich diep verankerden in het collectieve (on)bewuste! Wat is haar geheim?

Doordat ik het spel leer zien door de ogen van Pamela, is ook mijn idee van de inbreng van Arthur Waite veranderd. Wie heeft wat aan het spel bijgedragen, hoe verliep hun samenwerking? Ik nodig je uit om mee te gaan op een speurtocht naar de bronnen van een kaartspel dat nu al meer dan een eeuw toonaangevend is in de wereld van de Tarot.

Het ontwerp

Stel, je wilt een orakelspel ontwerpen. Wat is daarvoor nodig, waar moet het aan voldoen?

In de eerste plaats moet het compleet zijn: liefst alle aspecten van het leven moeten erin terug te vinden zijn, van het meest alledaagse tot het meest verhevene. Het zou ook een spel moeten zijn waar je iets van opsteekt, iets dat inzicht geeft in samenhangen.

Wat heerlijk zou het zijn als je alles tussen hemel en aarde zou kunnen samenvatten in één groot schema! Als je kunt ver-beelden hoe alles beweegt en verandert, waar we vandaan komen en waar we heen gaan, hoe we groeien, geboren worden en sterven. Het wordt nóg mooier als het spel niet alleen laat zien wat er is en hoe alles in elkaar steekt, maar ook nog perspectief en inspiratie kan bieden. Dan kan het een gids zijn op je levenspad.

Al deze elementen waren in principe voorhanden in de Orde van de Golden Dawn (Londen, ca. 1900): die zag in de Tarot de synthese van de westerse esoterische traditie. Ze combineerden elementen uit de hermetische filosofie, kabbala, getallenleer, alchemie en

astrologie tot een samenhangend geheel en werkten dat uit in nieuwe ontwerpen voor tarotspellen. De schetsen van William Westcott legden de basis en die waren ongetwijfeld ook bekend bij Waite en Smith. Veel en zinvolle informatie hierover kun je vinden op de website van Annick van Damme, <https://tarotcirkel.com/>.

Arthur Waite was een groot kenner van de westerse esoterische traditie en bovendien een mysticus. Voor hem was de Tarot het verhaal van een spirituele inwijding, die leidt tot **'Divine union'**. Als Rozenkruiser koesterde hij bovendien het ideaal van de schepping van de hemel op aarde. De mens heeft als taak om de goddelijke samenhang ook op aarde te realiseren.

Dus wat hebben we op het moment dat Waite het plan opvat om een spel te maken? Er is een universeel symboolsysteem, een visie op de ontwikkeling van de mens en een missie om de mensheid op een hoger plan te brengen. Voor Pamela moet dit alles heel vertrouwd zijn geweest. Ze was opgegroeid met de ideeën van Swedenborg en al enige jaren lid van de Orde van de Golden Dawn. Ook zij voelde zich aangetrokken tot mystiek en koesterde idealen van een betere wereld. Bovendien voelden ze zich allebei aangetrokken tot de legenden van de heilige graal en koning Arthur.

De samenwerking

Waite en Smith deelden dus veel interesses en spirituele idealen, maar op persoonlijk vlak waren er grote verschillen. Waite was een denker, onderzoeker, schrijver, organisator. Zijn schrijfstijl is breedvoerig en nogal pedant, maar wát hij schrijft is goed doordacht en onderbouwd.

Pamela was creatief, intuïtief en vooral een vakvrouw. Ze kan als geen ander verhalen vertellen met beelden. Dat had ze geleerd in haar opleiding tot illustrator in New York, maar zeker ook in de wereld van het theater, waar ze werkte als decorateur en ontwerpster van kostuums. Ook illustreerde ze boeken en werd ze bekend als verhalenvertelster.

De samenwerking tussen Waite en Smith heeft maar kort geduurd (1909) en was waarschijnlijk ook niet erg intensief. Hun hele project was in een half jaar voltooid!

We weten dat Arthur Waite vooral gefascineerd was door de Grote Arcana en we mogen aannemen dat hij voor die kaarten Pamela voorzag van vrij precieze instructies. De Kleine Arcana vond hij minder belangrijk en daarin heeft hij haar een veel grotere vrijheid gegeven. Misschien was het wel vooral Pamela's idee om de kaarten van de Kleine Arcana te voorzien van levendige taferelen: een heel verschil met de schematische kaarten die tot dan toe gebruikelijk waren. Ik denk dat Waite het inlevingsvermogen en de creativiteit miste om zijn schematische concepten om te zetten in menselijke situaties en beelden. Hij leverde het schema, maar Pamela bracht het tot leven.

De wereld is een schouwtoneel

Pamela Colman Smith kwam uit de theaterwereld en dus kende ze ongetwijfeld William Shakespeare, die schreef:

*All the world's a stage,
And all the men and women merely players;
They have their exits and their entrances,
And one man in his time plays many parts*

Ik stel me voor dat ze haar opdracht op die manier heeft begrepen: laten zien dat de mens op aarde door allerlei fasen heengaat en vele rollen speelt. In het theater moet je in staat zijn om met een enkel beeld een heel verhaal te vertellen. Details in de houding, de kleding, de achtergrond moeten allemaal samenwerken bij het overbrengen van het totaalbeeld. Die kunst beheerst ze tot in de puntjes. Ze kan heel goed een beeld neerzetten dat suggestief is en de kijker toch vrijlaat en zelfs stimuleert om er zijn of haar eigen beleving bij te hebben. Ze maakte ook tekeningen op muziek en werkte onder meer samen met Claude Debussy. Je zou kunnen zeggen dat ze een meester was in het zichtbaar maken van het onzichtbare.

Het is de hoogste tijd om haar beelden aan het woord te laten. Neem bijvoorbeeld de kaarten Zwaarden Zes en de Drie van Pentagrammen:

Op beide kaarten zie je meerdere figuren. Ze spelen allemaal hun eigen rol in het tafereel. Heel kunstig speelt ze met voorgrond en achtergrond en alles is in beweging. Je kunt er een intermenselijk gebeuren in zien, maar de verschillende figuren staan ook voor delen van onszelf. Dan kun je ernaar kijken als een psychodrama of een 'opstelling'. De personages op de kaart beleven de situatie ieder op hun eigen manier en geven er ongetwijfeld verschillende betekenissen aan. Zo ontstaat er een multidimensionaal beeld: éénzelfde thema wordt van verschillende kanten belicht. Ze vertelt ons niet wat een kaart precies 'betekent' of wat we moeten doen, maar ze nodigt ons (als bezoekers in haar theater) uit om te spelen, te fantaseren, ons in te leven in de verschillende personages.

Levenslessen

Zowel Waite als Smith waren idealisten. Ze wilden niet alleen laten zien wat er is en hoe het werkt, maar ook perspectief bieden. De kaarten komen op mij vaak over als levenslessen, als oefeningen. De vrouw op Zwaarden Twee leert haar gedachten tot rust te brengen. Het groepje op Staven Vijf leert met elkaar samen te werken. De man op Pentagrammen Acht is bezig om een vaardigheid onder de knie te krijgen.

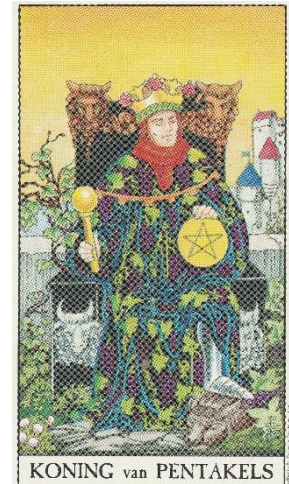

Soms wijst de kaart op subtiële wijze de richting waarin het moet gaan. De man op Bokalen Acht wordt geroepen om onbekend gebied te betreden. Voor de treurende figuur op Bokalen Vijf is er een pad naar een nieuw begin. De route van de kreeft op de kaart de Maan leidt via een kronkelweg naar het licht.

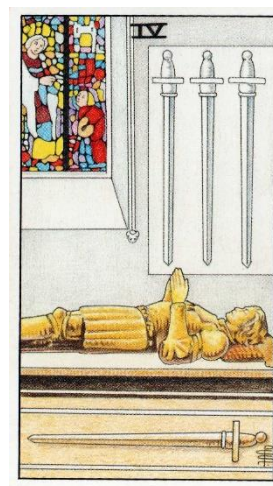

Het spel met de elementen

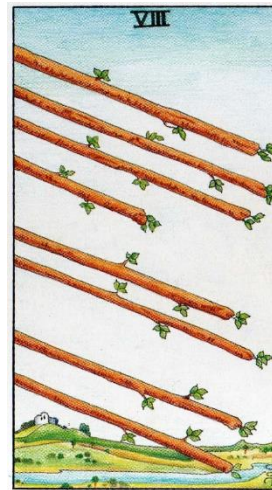
Pamela Colman Smith was dol op sprookjes en volksverhalen, dus misschien was zij het wel die zoveel traditionele 'bewoners' van de elementen in de kaarten heeft opgenomen. Bij de zwaarden (lucht) vinden we vlinders en vogels, bij de bokalen (water) uiteraard vissen en schepen, bij de staven (vuur) salamanders, een kat en meerdere leeuwen en in de reeks van de pentagrammen (aarde) vinden we stieren, een konijn, een valk en een slak. Ze speelt ook met de elementen zelf. Kijk bij de zwaardenkaarten eens naar de lucht: is er wind, zijn er wolken, vliegen er vogels? Bij de pentagrammenkaarten zie je de verhouding tussen de natuur en de mens. Bij de Schildknaap van Pentagrammen is er veel natuur en een klein stukje geploegde land. De Ridder van Pentagrammen heeft het hele landschap al veranderd door zijn arbeid en bij de Koning zie je waar al dat werk toe kan leiden.

Let er ook eens op óf en hoe de mensen op een kaart hun element vasthouden. De Ridder van Zwaarden gaat overduidelijk met zijn zwaard ten strijde, terwijl de man op Zwaarden Vier zijn wapenrusting heeft afgelegd.

Bij de Zeven van Staven zie je iemand die zijn staf heel stevig vasthoudt, maar bij de Acht is er niemand om de staven vast te pakken en zie je de energie van het vuur in zijn onpersoonlijke, autonome beweging.

Bij de bokalenkaarten is er een rijkdom aan variatie. Zit er iets in de bokaal? Je kunt een bokaal vasthouden of niet, je kunt er naar kijken of ze juist de rug toekeren. Ze kunnen rechtop staan, in de lucht zweven, maar ook omvallen en hun inhoud verliezen. Ziet de man op Bokalen Vier de bokaal die uit de wolk komt? Is de man op Bokalen Vijf zich bewust van de twee bokalen die achter hem staan?

De Tarot als gids

Arthur Waite was een Rozenkruiser in hart en nieren. Hij was ervan overtuigd dat hij een geheime spirituele traditie doorgaf, die voorbehouden was aan een select groepje van ingewijden. Binnen de genootschappen van Rozenkruisers (en ook in de Orde van de Golden Dawn) kon je opklimmen in de hiërarchie door middel van rituele inwijdingen. Hij stelde zich de kaarten van de Grote Arcana voor als paden van inwijding. Het is duidelijk dat hij denkt dat spirituele ontwikkeling iets is voor enkelen. Je moet er speciale dingen voor doen en

weten (die alleen aan een elite bekend zijn) om de lessen van de spirituele paden (de kaarten van de Grote Arcana) te leren.

Ik denk dat Pamela door dat elitaire masker heen heeft gekeken. De schema's en voorschriften die ze kreeg van Waite waren goed doordacht maar in hoge mate theoretisch en moeilijk toegankelijk. Pamela toont ons al die grote archetypische figuren in een levende, menselijke vorm. De geheimzinnige inwijdingen die Waite voor ogen had, blijken dankzij Pamela te bestaan uit 'gewone' levenservaringen. Een ritueel waarin je wordt geconfronteerd met de dood, kan heel ingrijpend zijn, maar zo'n ervaring haalt het toch niet bij het echte leven, wanneer de dood op je pad komt.

Kijk eens hoe de verschillende figuren op de kaart de Dood Magere Hein tegemoet treden. De ene met de Bijbel in de hand, de ander volledig van de kaart, weer een ander vol lijdzaamheid en tenslotte het kind dat de Dood vol verwachting met bloemen begroet. Het is uit het leven gegrepen en herkenbaar voor ons allemaal.

Pamela Colman Smith laat ons zien dat de spirituele leerweg die de Tarot beschrijft niet voorbehouden is aan een selecte elite. Je hoeft er niets 'bijzonders' voor te doen. Het leven zelf biedt ons alle mogelijkheden en stadia van inwijding.

